

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA PEDAGOGIKY

DOMÁCÍ NÁSILÍ U ŽÁKŮ II. STUPNĚ ZŠ V M. TOUŠKOVĚ
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Veronika Lukešová
Sociální práce
(2009 - 2012)

Vedoucí práce: JUDr. Karel Mošna

Plzeň 2012

Poděkování:

Chtěla bych poděkovat vedoucímu práce JUDr. Karlovi Mošnovi za odborné vedení mé práce. Mé rodině, hlavně mamce za psychickou podporu a v neposlední řadě Mgr. Dagmar Mezerové za ochotu a pomoc s realizací výzkumu.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 4. červenec 2012

.....
vlastnoruční podpis

OBSAH

1	ÚVOD	3
2	TEORETICKÁ ČÁST	4
2.1	RODINA.....	4
2.1.1	Definice rodiny	4
2.1.2	Funkce rodiny	4
2.1.3	Dysfunkční rodina	5
2.2	DOMÁCÍ NÁSILÍ.....	6
2.2.1	Definice domácího násilí.....	6
2.2.2	Druhy domácího násilí.....	6
2.2.3	Násilná osoba a oběť	7
2.2.4	Domácí násilí v českém právu.....	7
2.2.5	Identifikace domácího násilí	8
2.2.6	Prevence domácího násilí.....	9
2.2.7	Dítě jako oběť domácího násilí	9
2.3	SYNDROM CAN.....	10
2.3.1	Definice.....	10
2.3.2	Fyzické týrání	11
2.3.3	Psychické týrání	12
2.3.4	Zanedbávání	12
2.3.5	Sexuální zneužívání.....	13
2.3.6	Münchhausenův syndrom by proxy	14
2.3.7	Systemové týrání	15
2.3.8	Škola a týrané dítě	15
2.4	KRIZOVÁ INTERVENCE	16
2.4.1	Definice.....	16
2.4.2	Krizová intervence u dětí se syndromem CAN	16
2.4.3	Psychosociální intervence dítěte se syndromem CSA	17
2.4.4	Intervenční programy pro rodinu	17
2.5	SOCIÁLNÍ PRÁCE S DĚTMI A JEJICH RODINAMI	18
2.5.1	Posouzení špatného zacházení s dítětem.....	18
2.5.2	Posouzení potřeb ohroženého dítěte.....	19
2.5.3	Služby poskytované rodinám.....	20
2.6	ZPŮSOBY TERAPIE DÍTĚTE	23
2.6.1	Rozhovor jako způsob léčby	23
2.6.2	Terapie hrou	23
2.6.3	Systemická rodinná terapie	23
2.6.4	Kognitivní terapie	23
2.6.5	Léčba pomocí pěstounské péče.....	23
2.7	SHRNUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI	24
3	PRAKTICKÁ ČÁST	25
3.1	CÍL VÝZKUMU	25
3.2	ZVOLENÁ VÝZKUMNÁ METODA.....	25
3.3	HYPOTÉZY A VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	26
3.4	VÝZKUMNÝ SOUBOR	27
3.5	VYHODNOCENÍ VÝZKUMU.....	28

3.6 SHRNUÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI PRÁCE.....	36
4 ZÁVĚR.....	37
5 SEZNAM LITERATURY	38
6 SEZNAM ZDROJŮ.....	39
7 RESUMÉ.....	40
9 PŘÍLOHY.....	I

1 ÚVOD

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala téma domácího násilí, především zaměřené na násilí na dětech. Budu se zabývat domácím násilím obecně, syndromem CAN, intervencí a také sociální prací s ohroženými dětmi a jejich rodinami. Toto téma jsem si vybrala, protože jsem se s domácím násilím setkala na několika ze svých praxí a rozhodla jsem se tomuto sociálně patologickému jevu blíže věnovat.

Toto téma jsem si vybrala také proto, že se stále častěji setkáváme s případy týraných dětí ať už v médiích nebo ve svém okolí. Není výjimkou, že případy končí i smrtí dítěte. V budoucnu bych se chtěla věnovat pomoci ohroženým dětem.

Výzkum budu realizovat na Základní škole v Městě Touškově. Rozhodla jsem se pro metodu dotazníku, který je k mému výzkumnému souboru cca 150 žáků nejvhodnější. Výzkumným souborem budou žáci od VI. do IX. ročníku.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 RODINA

2.1.1 DEFINICE RODINY

Jako důležitou součást svojí práce považuji seznámení s pojmem rodina. Pro většinu lidí je to vrcholným bodem žebříčku hodnot. Pro malé dítě je rodina tím jediným, co na světě má. Rodina by měla být skupinou osob, které se navzájem podporují a důvěřují si. Rodina je také místem prvotní socializace, která je velice důležitá pro další sociální a psychický vývoj dítěte.

Ráda bych uvedla definici rodiny: „*Rodina jako malá, neformální sociální skupina je manželstvím, pokrevním příbuzenstvím nebo adopcí vzniklý svazek lidí, kteří žijí ve společné domácnosti.*“ ^[1] Tato definice však neukazuje důležitost vztahů mezi členy rodiny.

Rodinou se také zabývá Zákon o rodině 94/1963 Sb., který upravuje oblast rodinného práva. Jako hlavní účel uzavření manželství se v zákoně uvádí založení rodiny a řádná výchova dětí.

2.1.2 FUNKCE RODINY

Rodina by měla plnit základní funkce, kterými jsou:

- Funkce biologická a reprodukční
- Funkce výchovná
- Funkce ochranná
- Funkce materiální
- Funkce emocionální

Žádná z funkcí rodiny by neměla být podceňována. Na špatný vývoj dítěte má také vliv nesprávná výchova a nevhodný přístup k dítěti, které mohou mít za následek rozvinutí nežádoucích osobnostních rysů jako je např. negativismus nebo agresivita. Pokud některá z funkcí rodiny není naplněna, mluvíme pak o dysfunkční rodině.

¹ PRUNER, Pavel, Jana MIŇHOVÁ a Alena KUBÍKOVÁ. *Vybrané kapitoly ze sociální psychologie pro učitele*. 3. nezm. vyd. Plzeň: Pedagogická fakulta Západočeské univerzity, 1996. ISBN 80-7043-204-7. s. 56

2.1.3 DYSFUNKČNÍ RODINA

Existuje několik vlastností rodičů, které zvyšují riziko špatného zacházení s dítětem. K těmto vlastnostem dospěli Culbertson a Schellenbach (1992) ve svém výzkumu. Jedná se o tyto vlastnosti:

- Nedostatky v sociální orientaci, jde především o problémy v mezilidských vztazích a nedostatek empatie
- Problematické sebehodnocení
- Rizikové chování, kterým se myslí takové chování, které se vyznačuje impulzivitou, nízkým sebeovládáním a potřebou projevit negativní city
- Špatná zkušenost z vlastního dětství, 70% lidí, s nimiž se v rodině v dětství zacházelo špatně, mají v dospělosti sklon chovat se podobně ^[2]

Dysfunkční rodiny tvoří asi 2%. Tyto rodiny se se svými problémy již nedokáží vyrovnat samy a potřebují zásah zvenčí ve formě sanace rodiny.

Úmluva o právech dítěte (1989) v článku 18.1 vymezuje rodičovskou zodpovědnost z hlediska výchovy: „*Základním smyslem jejich péče musí být zájem dítěte.*“ Toto ujednání by mělo být závazné pro všechny rodiče a chránit tím děti před zanedbáváním, týráním a zneužíváním.

Ráda bych zde uvedla citát, který je podle mého názoru k problematice rodiny zcela výstižný.

„Šťastný je ten, kdo našel štěstí v rodině.“

Lev Nikolajevič Tolstoj

² VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.

2.2 DOMÁCÍ NÁSILÍ

2.2.1 DEFINICE DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Domácí násilí je podle Bílého kruhu bezpečí nejrozšířenějším druhem násilí vůbec. Jedná se však o druh násilí nejhůře prokazatelným, protože probíhá za zavřenými dveřmi rodiny a oběť často nenahlásí, že na ní je násilí páčáno.

Zde bych ráda uvedla definici podle Vágnerové (2004):

„Domácí násilí lze definovat jako zneužití postavení a moci, kterou pachatel v rodině má. Projevuje se nepřiměřenými požadavky, vynucováním podřízenosti oběti a kontroly nad jejím životem“ ^[3]

Nejčastějším mýtem v oblasti domácí násilí je, že násilí se děje pouze v sociálně slabších rodinách. Bohužel v na první pohled funkčních rodinách je násilí hůře odhalitelné, protože pro okolí tato rodina působí ideálně. Na rozdíl problémových rodin si okolí více všímá.

Domácí násilí je typické svou dlouhodobostí a tím, že se násilí stupňuje. Někdy je milně zaměňováno s tzv. italskou domácností, ve které jsou aktéry oba dva partneři. Domácí násilí má určité fáze, po útoku často přichází fáze omluv a proseb o odpuštění, poté fáze klidu, která trvá až do dalšího útoku. Postupem času se rozestupy jednotlivých fází zkracují. Když už je násilí ve vysokém stupni, tak může například vymizet fáze klidu, následují pouze útoky a omluvy. V tom nejvyšším stupni vymizí i fáze omluv a jedná se už pouze o útoky, při kterých jde často i o život.

2.2.2 DRUHY DOMÁCÍHO NÁSILÍ

- fyzické ubližování, jedná se o všechny způsoby fyzického týrání, jako jsou například facky, kopance, škracení
- sexuální násilí, jde o vynucování si sexu nebo sexuálních praktik, se kterými druhý partner nesouhlasí
- psychické týrání – jedná se o nejhůře prokazatelnou formu násilí, jde o vydírání, zastrasování a ponižování

³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3. s. 633

- ekonomické omezování – především je to u žen finančně závislých na muži například v době mateřské dovolené. Může se jednat o bránění vlastního příjmu, omezování finančních prostředků na domácnost apod.
- sociální izolace, nejčastěji jde o izolaci od rodiny a přátel. Může se jednat také o zamykání doma, aby oběť nikam v nepřítomnosti partnera nemohla.

2.2.3 NÁSILNÁ OSOBA A OBĚŤ

Násilnou osobou bývají často muži, kteří takový vzorec chování převzali ze své rodiny. Blackburn (1993) uvádí, že 71% pachatelů domácího násilí pocházelo z rodiny, kde bylo toto chování běžné. Často se tak násilná osoba chová také pod vlivem alkoholu nebo drog. Rizikovou skupinou jsou také osoby s psychickou poruchou, které byly zjištěny u 25% pachatelů. Příčinou vzniku domácího násilí může být také dlouhodobý stres pachatele např. nezaměstnanost.

Oběťmi zase bývají často ženy, které byly v dětství týrány, nebo otec bil jejich matku, a tak jim přijde toto chování normální, protože jiné chování od muže neznají. Z údajů nadace Rosa pro pomoc obětem domácího násilí vyplývá, že 50% obětí bylo v dětství týráno nebo svědkem domácího násilí. Častěji se také oběťmi stanou ženy nesamostatné a závislé na partnerovi.

2.2.4 DOMÁCÍ NÁSILÍ V ČESKÉM PRÁVU

Přestože domácí násilí je provázeno několika trestnými činy není v českém zákoně nijak definováno, až od roku 2004 je v § 215a trestního zákona č. 140/1961 Sb. řešena otázka týrání osoby žijící ve společném obydlí. Dalším pokrokem v české legislativě bylo přijetí zákona č. 135/2006 Sb. O vykázaní násilné osoby ze společného obydlí, se kterým souvisí i založení intervenčních center uvedené v zákoně 108/2006 Sb. O sociálních službách.

Příslušné intervenční centrum je povinno nabídnout pomoc ohrožené osobě nejpozději do 48 hodin poté, co se dozví o vykázaní násilné osoby ze společného obydlí. Ohrožená osoba může i nemusí pomoc přijmout. Pracovníci intervenčního centra spolupracují s Policií, orgány sociálně-právní ochrany dětí, jinými poskytovateli sociálních služeb a s příslušnými soudy. Může také nabídnout ohrožené osobě utajený pobyt, pokud ho provozuje.

Trestné činy definované v trestním zákoníku č. 40/2009 s účinností od 1. 1. 2010, ke kterým může dojít v souvislosti s domácím násilím, jsou:

- Trestné činy proti životu (§ 140 Vražda, § 141 Zabití, § 144 Účast na sebevraždě)
- Trestné činy proti zdraví (§ 145 Těžké ublížení na zdraví, § 146 Ublížení na zdraví, § 146a Ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky)
- Trestné činy proti svobodě (§ 170 Zbavení osobní svobody, § 171 Omezování osobní svobody, § 175 Vydírání, § 177 Útisk)
- Trestné činy proti důstojnosti v sexuální oblasti (§ 185 Znásilnění, §186 Sexuální nátlak, §187 Pohlavní zneužití, § 188 Soulož mezi příbuznými)
- Trestné činy proti rodině a dětem (§ 198 Týrání svěřené osoby, § 199 Týrání osoby žijící ve společném obydlí)^[4]

Soud, Policie a intervenční centra tvoří základní tři pilíře ochrany před domácím násilím. Ohrožená osoba má právo podat předběžné opatření k příslušnému soudu, které může prodloužit vykázaní násilné osoby ze společného obydlí, v praxi často pomáhají se sepsáním pracovníci intervenčního centra.

2.2.5 IDENTIFIKACE DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Řada lidí si domácí násilí nechce připustit nebo je pro ně dokonce nepřijatelné si ho připustit např. děti se nesmí zlobit na své rodiče, i když je bijí, protože oni to s nimi myslí dobře.^[5]

Existuje několik varovných signálů, které upozorňují na vznik domácího násilí a dále pak symptomy, které již ukazují na jeho přítomnost. Obojí zjišťujeme souborem otázek, na které potencionální oběť nebo již oběť odpovídá. Kladné odpovědi na dané otázky mohou pomoci ohrožené osobě uvědomit si, že žije v rizikovém vztahu.

Speciálně vyškolení pracovníci Bílého kruhu bezpečí, o. s. mohou využívat diagnostickou metodu SARA DN.

⁴ Trestní zákoník č. 40/2009 Sb. v platném znění

⁵ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. s. 55

2.2.6 PREVENCE DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Primární prevence je zaměřena na redukci rizik vedoucích k vzniku domácího násilí. Jedná se především o utvoření podvědomí o tom, co je v rodině považováno za „normální“ a co již překračuje určité meze. Jako důležitá součást primární prevence je dobře koncipovaná a didakticky vedená výuka rodinné, sexuální a občanské výchovy.^[6]

Sekundární prevence je zaměřena na identifikaci již vzniklého domácího násilí. Může mít formu krizové intervence nebo poradenství.

Terciární prevence se snaží zmírnit následky domácího násilí a snaží se o integraci do „normálního“ života.^[7]

2.2.7 DÍTĚ JAKO OBĚŤ DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Přímou viktimizací se rozumí, že dítě je přímo vystaveno násilí v rodině ať fyzickému, psychickému nebo sexuálnímu.

Nepřímou viktimizací se rozumí, že dítě je svědkem násilí mezi rodiči nebo mezi dalšími členy v rodině.

Důsledky vyplývající domácího násilí páchaného na dítěti:

- Psychické projevy (pocity úzkosti, poruchy pozornosti, sebevražedné tendence, pocity zmatku, smutku, deprese, dítě může na trauma reagovat regresí)
- Psychosomatické projevy (nеспavost, bolesti břicha nebo hlavy, zvýšená nemocnost)
- Projevy v chování (agrese, útoky z domova, dožadování se pozornosti, vyrušování, porušování pravidel)^[8]

Ať je dítě svědkem nebo přímým účastníkem domácího násilí obě dvě formy ho velice poškozují v jeho zdravém vývoji.

⁶ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. s. 152

⁷ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2. s. 153

⁸ více na <http://www.stopnasili.cz/verejnost/deti-svedci-domaciho-nasili.html>

2.3 SYNDROM CAN

2.3.1 DEFINICE

„Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (syndrom CAN) je definován jako poškození tělesného, duševního i společenského stavu a vývoje dítěte, které vznikne v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby, jež je v dané společnosti hodnoceno jako nepřijatelné. Jde o soubor negativních důsledků špatného zacházení s dítětem.“^[9]

Nejčastějšími osobami, které týrají dítě, jsou rodiče nebo ostatní členové rodiny. Jedná se o zneužití moci dospělého nad dítětem.

Nejčastějším údajem o výskytu syndromu CAN je 1-2%, ale nejedná se o objektivní číslo, protože mnoho případů není zjištěno. Nejčastěji bývají týrány děti do šesti let.

Zdravotnická komise Rady Evropy členským státům doporučila členit a evidovat problematiku CAN (1992) do následujících podskupin na:

- Tělesné týrání
- Psychické týrání (ponižování nebo citové vydírání)
- Zanedbávání (tzv. pasivní týrání)
- Pohlavní zneužívání (tzv. syndrom CSA)
- Podávání alkoholu, drog a svévolné podávání utišujících nebo naopak povzbuzujících léků
- Systémové-institucionální týrání^[10]

Stejně jako u jiných sociálně patologických jevů je důležitá prevence. Světový den prevence týrání a zneužívání dětí byl stanoven na 19. listopadu. Zákonem je stanovena ohlašovací povinnost nahlásit týrání dítěte. V současné době se také klade velký důraz na osvětu společnosti proti týrání dětí. Touto problematikou se zabývá například Nadace Naše dítě, Linka bezpečí, Fond ohrožených dětí apod. Medializace tohoto problému také napomáhá s objasňováním případů.

⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3. s. 593

¹⁰ Více na <http://www.nicm.cz/syndrom-can-legislativa>

2.3.2 FYZICKÉ TÝRÁNÍ

Fyzické týrání má pasivní a aktivní formu, kdy mezi aktivní patří např. nepřiměřené bití, škracení, kopání a další fyzické ubližování, které překračuje hranice fyzického výchovného trestu. Pasivní formou se rozumí neuspokojení důležitých potřeb dítěte, jako je jídlo, pití, hygiena apod.

Mezi fyzické týrání můžeme zařadit i tzv. Meidin komplex. To znamená, že jeden z partnerů ubližuje druhému prostřednictvím dítěte tím, že ho bije.

Podle Vágnerové (2004) existují určité typy lidí, které nazývá týrající rodiče, to jsou například:

- Lidé, kteří mají zvýšený sklon reagovat násilím
- Lidé, kteří jsou soustředění na své problémy a zájmy a dítě je zatěžuje
- Lidé, kteří o děti nestojí a jsou jim na obtíž
- Lidé se zvýšenou potřebou moci nad dítětem
- Lidé s negativní zkušeností z dětství ^[11]

Dále také uvádí typy dětí, které bývají nejčastěji týrány:

- Děti, jejichž chování je nesrozumitelné např. neslyšící nebo mentálně postižené
- Děti, které svým chováním rodiče nadměrně zatěžují např. hyperaktivní nebo nemocné
- Děti, které nesplňují očekávání rodičů např. postižené, neprospívající nebo nešikovné
- Děti, které vymáhají uspokojení svých potřeb např. deprivované ^[11]

Jakákoli z těchto možností zvyšuje riziko týrání dítěte. Dalšími rizikovými faktory může být také nezralost rodičů, alkoholismus, toxikománie nebo dlouhodobá psychická zátěž například stres vyplývající z dlouhodobé nezaměstnanosti.

¹¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3. s. 595, s. 596

2.3.3 PSYCHICKÉ TÝRÁNÍ

Rizikovní rodiče a děti jsou podle Vágnerové (2004) stejní jako u fyzického týrání. Projevy psychického týrání jsou např. urážky, ponižování a útoky na sebevědomí dítěte. Psychické násilí je nejčastější formou násilí a také nejhůře prokazatelnou. Psychické týrání má největší vliv na sebevědomí dítěte a také na psychický vývoj dítěte.

2.3.4 ZANEDBÁVÁNÍ

Vágnerová (2004) definuje zanedbávání jako nedostatečné uspokojování potřeb, které vede k nedostatečné interakci mezi rodičem a dítětem. Nejčastějším důsledkem zanedbávání je deprivace neboli strádání. ^[12]

Citová deprivace plyne z nedostatečného uspokojování citových potřeb dítěte. Již od narození je pro dítě matka tím nejdůležitějším na světě, když je jejich vztah narušen nebo jsou dlouhodobě odloučeni, tak to může u dítěte narušit jeho citový vývoj. Citová deprivace dítěte ovlivňuje jeho chování, prožívání a uvažování. Citově deprivované děti bývají často egocentrické, nedůvěřivé a často mají tendence chovat se zlostně. Jejich city nikdo neopětoval, a proto to ani ony neumějí. Často je narušené i sebepojetí dítěte. Deprivované děti se projevují buďto přehnanou potřebou citové náklonnosti nebo jejím odmítáním. Citová deprivace se také projevuje v dospělosti dítěte ve všech oblastech života jako například v práci, v partnerských a jiných vztazích a také ve výkonu jejich rodičovské funkce.

Mírnější formou je tzv. citová subdeprivace, která je také hůře odhalitelná, protože chování dítěte není tak nápadné. Subdeprivované jsou také často děti vychovávané v dětských domovech.

Sociální a kognitivní deprivace je závislá na kvalitě výchovného prostředí a nedostatku podnětů pro vývoj dítěte, můžeme jí také nazývat jako výchovné zanedbávání. Prostedí chudé na podněty zamezuje dítěti přirozený rozvoj jeho schopností.

Zanedbávání může být také biologické tj. nedostatečná výživa apod. Pokud rodič nenavštěvuje s dítětem pravidelné preventivní prohlídky u lékaře je to bráno také jako zanedbávání lékařské péče.

¹² VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.

Langmeier a Matějček rozlišili pět hlavních typů osobnosti deprivovaného dítěte na základě svých klinických zkušeností:

- Typ relativně dobře přizpůsobený
- Typ sociálně hypoaktivní
- Typ sociálně hyperaktivní
- Typ sociálně provokativní
- Typ náhradního uspokojení^[13]

Dále však autoři uvádějí, že jde pouze o orientační typy, protože záleží na individualitě každého dítěte, avšak se vždy k nějakému typu alespoň blíží.

2.3.5 SEXUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ

„Pohlavní týrání je nepatřičné vystavení dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje jakékoliv pohlavní dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoliv, komu bylo dítě svěřeno do péče anebo kýmkoliv, kdo dítě zneužívá. Takovou osobou může být rodič, příbuzný, přítel či dobrovolný pracovník či cizí osoba.“ (Provazníková in Vaníčková, 1995, s. 34)^[14]

Sexuální zneužívání se dělí na bezdotykové a dotykové. Častěji jsou sexuálně zneužívány dívky než chlapci. Dle Světové zdravotnické organizace (WHO) bylo v dětství zneužíváno 10-40 % dívek a 5-20 % chlapců. Tato čísla jsou pouze orientační, protože o mnoha případech se nikdy nikdo nedozví.

Mezi sexuální zneužívání řadíme také dětskou prostituci a dětskou pornografii. Všechny druhy sexuálního násilí poškozují dítě především ve formování partnerských vztahů. Důsledkem může být promiskuita nebo odmítání sexu.

Již několik let se vyvíjí tlak na vyučování sexuální výchovy jako předmětu na základních školách ve větším rozsahu než jako okrajová součást rodinné výchovy.

¹³ MATOUŠEK, Oldřich. Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X. s. 215

¹⁴ VANÍČKOVÁ, Eva. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7184-008-4.

K sexuálnímu týrání můžeme také přiřadit obvinění ze strany jednoho rodiče, že druhý rodič zneužívá jejich dítě. Může se jednat o falešné obvinění například při rozvodu a dítě je tím pádem vystaveno vyslýchání, lékařským prohlídkám a dalším vyšetřením. S jedním takovým případem jsem se osobně setkala při své praxi. Holčička, která byla potenciální obětí, procházela koloběhem vyšetřování. Když první vyšetření nic neprokázalo, matka trvala na dalších vyšetřeních.

2.3.6 MÜNCHHAUSENŮV SYNDROM BY PROXY

Münchhausenův syndrom je psychické onemocnění, při němž si člověk přeje být pacientem, záměrně se poškozuje nebo si vymýšlí různé příznaky, proč by měl být hospitalizován. V zastoupení (by proxy) toto člověk dělá, nejčastěji matka, osobě, která je na něm závislá. Jedná se o specifickou formu poškozování dítěte.

Dunovský (2005) uvádí, že až v jedné pětině tento syndrom může končit smrtí dítěte.

Tyto matky záměrně ubližují svému dítěti, aby s ním mohli chodit k lékaři a vypadat jako svědomité a pečující. Nejčastěji se jedná o podávání nevhodných léků. V krajních případech dokonce falšují zdravotní dokumentaci, aby docílily hospitalizace dítěte.

2.3.7 SYSTÉMOVÉ TÝRÁNÍ

Systémové týrání je nazýváno jako druhotné týrání. Jedná se o týrání ze strany systému, který byl založen na pomoc a ochranu dítěte a jeho rodiny.

Takovéto týrání může být ze strany sociální pracovnice, nebo policie při necitlivém vyslýchání dítěte, nebo ze strany školského zařízení, kde může docházet ke špatnému zacházení s dítětem. Také se o něj může jednat ze strany lékaře při necitlivém vyšetření. Všechny tyto události mohou mít vliv na psychiku dítěte.

Mezi systémové řadíme například:

- Dítěti je upřeno právo na informace, je mu upřeno právo být slyšeno
- Dítě je neprávem odděleno od svých rodičů
- Zanedbávání anebo špatná péče v denních zařízeních, ve školách, v pěstounském zařízení či domově
- Úzkost způsobená dítěti v rámci jeho kontaktu se soudním systémem ^[15]

2.3.8 ŠKOLA A TÝRANÉ DÍTĚ

Učitel je jednou z osob, která by měla poznat týrané dítě, protože se s ním denně setkává. Učitel by si měl všimnout změn v chování dítěte, protože už nějakou dobu dítě zná. Jedním z ukazatelů může být i zhoršený prospěch dítěte. Fyzicky týrané dítě může i ve škole ukazovat modřiny nebo jiná zranění jako volání o pomoc.

Učitel by měl závažnost situace a takové projevy nenechávat bez povšimnutí, neměl by očekávat, že se mu dítě se svými problémy svěří.

Škola by také měla být místem prevence, pomocí různých besed a učebních programů by měla dítěti ukázat, co je ještě v pořádku a co už je patologií rodiny. Měla by učit dítě, aby problémy rozpoznalo a také, aby vědělo, kde najde pomoc.

¹⁵ VANÍČKOVÁ, Eva. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7184-008-4. s. 36

2.4 KRIZOVÁ INTERVENCE

2.4.1 DEFINICE

Jako definici krizové intervence uvedu definici Vondráčkové: „*Krizová intervence je odborná metoda práce s klientem v situaci, kterou osobně prožívá jako zátěžovou, nepříznivou, ohrožující. Krizová intervence pomáhá zpřehlednit a strukturovat klientovo prožívání a zastavit ohrožující či jiné kontraproduktivní tendence v jeho chování.*“ (Vondráčková in Hoskovcová, 2009, s. 85)

Týrání, zanedbávání a zneužívání je jedním z důvodů, proč se může dítě ocitnout v krizi. Práce s dítětem v krizi je složitější než s dospělým jedincem z hlediska přístupu krizového pracovníka, je nutné přistupovat k případu tedy k rodině jako k celku.

Špatenková uvádí tyto podoby projevů a důsledků krize u dítěte: „*poruchy řeči, koktavost, tiky, pomočování, sexuální projevy dítěte, pokusy o sebevraždu, sebepoškození, poruchy spánku, problémy při hře, školní selhávání, fantazírování, lhaní, krádeže, agresivita, konflikty, trucování, symptomy deprese, psychosomatické reakce, křeče a afektivní záchvaty.*“ (Špatenková in Hoskovcová, 2009, s. 102)^[16]

Nejčastěji využívanou službou krizové intervence a zároveň nejdostupnější pro děti je Linka bezpečí. Jedná se o službu telefonické krizové intervence.

2.4.2 KRIZOVÁ INTERVENCE U DĚTÍ SE SYNDROMEM CAN

Primární prevence má za úkol snížit riziko vzniku týrajících rodin. Je zaměřena na výchovu dobrých rodičů.

Primární prevenci dělíme na čtyři skupiny, které se soustředí na:

- Osvětu veřejnosti, která spadá do působnosti sociální politiky státu
- Vzdělání rodičů, pedagogů a vychovatelů
- Pregraduální výchovu pedagogů a lékařů
- Výchova dětí a mládeže ^[15]

V České republice se nejčastěji primární prevencí zabývají nestátní organizace, které ji propagují prostřednictvím informačních brožurek.

¹⁶ HOSKOVCOVÁ, Simona. *Psychosociální intervence*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1626-1.

Sekundární prevence je zaměřena na vyhledávání rizikových skupin. Zaměřuje se již na budoucí rizikové rodiče.

2.4.3 PSYCHOSOCIÁLNÍ INTERVENCE DÍTĚTE SE SYNDROMEM CSA

Sexuálně zneužívané děti vyžadují speciální krizovou intervenci. Za prvé je důležité pracovat s celou rodinou a za druhé se pomáhající tým skládá z řady odborníků, mezi nimiž nesmí chybět např. lékař, psycholog, sociální pracovník nebo vyšetřovatel a další.

2.4.4 INTERVENČNÍ PROGRAMY PRO RODINU

Programy pro rodinu jsou zaměřeny převážně na zvládnutí péče o dítě, učení rodičů, aby lépe zvládali stres, a dalších dovedností nepostradatelných pro výchovu dítěte.

Tyto programy jsou u nás převážně poskytovány v rámci služby sociálně aktivizačních služeb pro rodinu. V USA je například provozován program „12-ways“ nebo „The Homebuilders Program“. Programy jsou u nás i v zahraničí poskytovány převážně terénně v přirozeném prostředí rodiny, ale i ambulantní formou.

2.5 SOCIÁLNÍ PRÁCE S DĚTMI A JEJICH RODINAMI

2.5.1 POSOUZENÍ ŠPATNÉHO ZACHÁZENÍ S DÍTĚTEM

Matoušek vymezuje čtyři hlediska, která musíme brát v úvahu při posuzování špatného zacházení s dítětem, jsou to:

- závažnost zneužívání a týrání
- častost těchto projevů pečujících osob
- věk dítěte
- vyspělost dítěte^[17]

Tyto projevy jsou závislé také na etnické příslušnosti rodiny, protože normy různých etnik se liší. Také je důležité sledovat indikátory špatného zacházení. Nejdůležitějším z nich je zjištění týrání lékařem, bohužel psychické týrání nebo sexuální zneužívání není na první pohled patrné. Mezi další indikátory můžeme zařadit oznámení od občanů, volání dítěte na krizovou linku nebo jiný kontakt s krizovým centrem a další.

Posouzení špatného zacházení by měl posuzovat tým odborníků, kteří mají přesně stanovené kompetence. Často však dochází k sekundární viktimizaci, jak je nazýváno druhotné poškozování oběti, nejčastěji k němu dochází při vyšetřování sexuálního zneužívání.

Pokud se špatné zacházení s dítětem prokáže, je důležité okamžitě zasáhnout a rozhodnout se jaké opatření zvolit. Existují různé možnosti jako například náhradní rodinná péče, sanace vlastní rodiny nebo ústavní péče. Matoušek (2005) říká, že se musíme rozhodovat podle toho, které trauma bude vyšší trauma z odloučení od vlastní rodiny nebo trauma ze špatného zacházení. Po zhodnocení musí pracovník rychle jednat, aby nedocházelo k další traumatizaci dítěte.

¹⁷ MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X. s. 28

2.5.2 POSOUZENÍ POTŘEB OHROŽENÉHO DÍTĚTE

Na posouzení potřeb ohroženého dítěte se podílí řada odborníků. Jedná se o komplexní přístup k ohroženým dětem. Jako jeden z nástrojů se využívá genogram, který slouží k zmapování rodinné situace. Velmi často je využíván také při systemické terapii. Do genogramu zaznamenáváme také důležité události, které by mohli mít vliv na současný stav, jako je např. úmrtí někoho v rodině, narození nového člena, rozvod apod. Genogram má standardizované značení.

Biologické potřeby se zkoumají na základě mikrosystému, ve kterém dítě žije tzn. domácnosti rodiny. Sociální pracovník je zjišťuje při návštěvě rodiny.

Psychické potřeby jsou zkoumány ze dvou hledisek a to jestli jsou základní psychické potřeby uspokojovány a jestli jsou v rodině podmínky pro jejich uspokojení. Pokud nejsou potřeby dlouhodobě uspokojovány, dochází u dítěte k deprivaci.

Uvedu zde dva pomocné modely pro posuzování situace ohroženého dítěte, které se opírají o zkušenosti autorů a nálezy Pražské školy vývojové psychologie a psychické deprivace. (Kovařík in Matoušek, 2005, s. 215):

Model „2 x 2 x 5 x 5“ neboli Heredita, prostředí a psychická deprivace. V tomto modelu se zabýváme dvěma oblastmi – dědičností a prostředím, dvěma faktory - protektivními a rizikovými a potřebami – biologickými a psychickými, které dělíme do dvou „pětek“ modelu.

Model „3 x 3 x 3“ aneb tři úrovně učení, tři základní sociální okruhy a tři zdroje rizik. V tomto modelu řešíme tři oblasti, kterým se věnujeme, jsou to tři úrovně učení – vztahy, modely a vzory, poznatky, znalosti a informace, tři sociální okruhy – rodina, škola a vrstevníci a tři zdroje rizik, kterými jsou rizikovní dospělí, rizikové děti a rizikové situace.

Tyto dva modely mohou sloužit jako inspirace pro sociálního pracovníka jak situaci řešit, ale může se také opřít o jiné modely.

Můžeme také vytvořit ekomapu, do které znázorňujeme možnosti pomoci rodině, s ohledem na jednotlivé členy a i rodinu jako celek.

2.5.3 SLUŽBY POSKYTOVANÉ RODINÁM

Služby pro rodiny můžeme dělit podle několika hledisek, Matoušek (2005) ve své knize uvádí čtyři:

- Podle délky trvání – krizové, střednědobé, dlouhodobé
- Podle prostředí, kde je služba poskytována – terénní, poskytované v rodině, ambulantní, poskytované v instituci nebo v komunitním centru apod.
- Podle užití metody práce s rodinou – poradenství, odborně vedená terapie, svépomocné skupiny a jiné
- Podle toho, co dalo podnět k práci s rodinou – ohrožené dítě, rozvodová situace apod. ^[18]

Dále uvedu konkrétní služby poskytované rodinám v Plzni, které člením podle užití metody práce s rodinou.

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi:

Familia – pro rodiny s dětmi, spadající pod Diakonii ČCE. - cílovou skupinou jsou děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, oběti domácího násilí, rodiny s dětmi

DOMUS – Centrum pro rodinu - cílovou skupinou jsou děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, oběti domácího násilí, rodiny s dětmi

Pobočka FOD Plzeň - cílovou skupinou jsou děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, oběti domácího násilí, rodiny s dětmi

Naděje, o. s. pobočka Plzeň - cílovou skupinou jsou děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, oběti domácího násilí, osoby v krizi, rodiny s dětmi

¹⁸ MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X. s. 196

Salesiánské středisko mládeže – dům dětí a mládeže Plzeň - cílovou skupinou jsou děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, osoby v krizi, rodiny s dětmi

SES – Sebe – Spolu – cílovou skupinou jsou rodiny s dětmi

TADY a TEĎ, o. p. s. - cílovou skupinou jsou děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, rodiny s dětmi

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež:

Klub Atom – pro děti a mládež - cílovou skupinou jsou děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, oběti domácího násilí

NZDM Pixla - cílovou skupinou jsou děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy

Nízkoprahový klub Point 14 - cílovou skupinou jsou děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, rodiny s dětmi

Azylové domy:

Domov sv. Zdislavy pro matky s dětmi v tísni – cílovou skupinou jsou děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, oběti domácího násilí

Azylový dům MÁTA – cílovou skupinou jsou oběti domácího násilí, osoby v krizi, rodiny s dětmi

Telefonická krizová pomoc:

Linka důvěry a psychologické pomoci - cílovou skupinou jsou děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, oběti domácího násilí, osoby v krizi, rodiny s dětmi

Poradenství:

Poradna Bílého kruhu bezpečí, o. s. – cílovou skupinou jsou oběti domácího násilí

Občanská poradna Plzeň, o. s. – cílovou skupinou jsou děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, oběti domácího násilí, osoby v krizi, rodiny s dětmi

Poradna pro ženy a dívky Plzeň - cílovou skupinou jsou děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, oběti domácího násilí, osoby v krizi, rodiny s dětmi

Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, o. p. s. – cílovou skupinou jsou oběti domácího násilí, osoby v krizi, rodiny s dětmi

Poradna náhradní rodinné péče - cílovou skupinou jsou děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, rodiny s dětmi

2.6 ZPŮSOBY TERAPIE DÍTĚTE

V této kapitole se budu zabývat stručným výčtem možností terapie dítěte.

2.6.1 ROZHOVOR JAKO ZPŮSOB LÉČBY

Jedná se především o aktivní naslouchání dítěti. Mnoho psychoterapií vychází z Freudovy psychoanalýzy. Terapie rozhovorem je vlastně odborné poradenství. Využívá se hlavně jako prevence, ale také jako bezprostřední pomoc po traumatizující události.

2.6.2 TERAPIE HROU

Do hry promítá dítě svůj vnitřní svět, proto je terapie hrou důležitou součástí pomoci dítěti. Hlavním úkolem terapeuta je získání důvěry dítěte, často se do hry sám zapojuje. Terapeut musí být bystrý pozorovatel, aby správně interpretoval, co mu dítě chce svým chováním říci. Jako příklad ve své knize uvádějí Elliot a Place (1998) přenesení pocitů do hry: „Panenka zlobí a musí dostat pohlavek.“

2.6.3 SYSTEMICKÁ RODINNÁ TERAPIE

Systemická terapie je založena na krátkodobosti a účinnosti. Terapeut se stane součástí systému rodiny a hledá příčiny problému v ní a snaží se je spolu s ostatními členy odstranit. Nejvyužívanější technikou je otázka po zázraku, která terapeutovy pomůžky v orientaci rodinného systému a pomůžky mu zaměřit se na cíl, který ostatní očekávají.

2.6.4 KOGNITIVNÍ TERAPIE

Kognitivní terapie je zaměřena na změnu způsobu myšlení. U týraných a zneužívaných dětí je důležité je utvrdit v tom, že ony za svoji situaci nemohou, že ony nic špatně neudělaly.

2.6.5 LÉČBA POMOCÍ PĚSTOUNSKÉ PÉČE

Jedná se především o případy, kde se nedoporučuje setrvání dítěte v přirozeném prostředí původní rodiny. Jen přestěhování do rodiny, kde o něj bude řádně pečováno, může mít příznivý vliv na další vývoj dítěte.

[19]

¹⁹ ELLIOT, Julian a Maurice PLACE. *Dítě v nesnázích: prevence, příčiny, terapie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0182-0.

2.7 SHRNUÍ TEORETICKÉ ČÁSTI

Klíčovou kapitolou je kapitola číslo tři o syndromu CAN neboli o syndromu týraného a zanedbávaného dítěte. Poznatky z této kapitoly jsou použity ve výzkumné části, hlavně způsoby týrání, které jsou zakomponované do otázek dotazníku.

Rozlišit týrání a trestání není jednoduché, OSN definuje tento rozdíl takto: *„tělesné trestání se stává tělesným týráním tehdy, je-li trest prováděn za pomoci předmětů (vařečka, pásek, vodítko na psa...), na citlivou část těla (hlava, břicho, oblast pohlavních orgánů, dlaně a plosky nohou) nebo když po ranách zůstávají na těle stopy (otoky, modřiny, škrábance).“*

Praktická část je zaměřena na přesah trestů v týrání dětí a druhy trestů, které jsou v rodinách respondentů nejčastěji využívány.

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 CÍL VÝZKUMU

Cílem výzkumu bylo zjistit, jak jsou respondenti nejčastěji trestáni a jestli jsou ohroženi násilím v rodině. Záměrně byly zvoleny otázky týkající se trestů, protože týrané dítě považuje týrání jako trest, za něco, co udělalo špatně. Zároveň budou zjištěny způsoby trestů, které akceptují.

3.2 ZVOLENÁ VÝZKUMNÁ METODA

Výzkumnou metodou byl zvolen dotazník. Výzkum má kvantitativní charakter. Gavora (1996) definuje dotazník jako:

„způsob kladení otázek a získávání písemných odpovědí.“

Rozšířenější definici uvádí ve své knize Skalková (1983, s. 86):

„Je to metoda, která shromažďování dat zakládá na dotazování osob; charakterizuje se tím, že je určena pro hromadné získávání údajů.“

Dotazník je velmi rozšířenou metodou pedagogického, sociologického a psychologického výzkumu. Tato metoda byla zvolena s ohledem na počet respondentů výzkumu. Vytvořen byl strukturovaný dotazník.

Otázky jsou konstruovány jako uzavřené s možností výběru. Některé z otázek jsou polouzavřené. Jsou vytvořeny tak, aby respondenti vždy mohli nějakou odpověď označit a nedocházelo tak ke zkreslení konečného výsledku.

3.3 HYPOTÉZY A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Do výzkumu byly stanoveny čtyři hypotézy:

H1: Nejčastějším trestem podle respondentů bude slovní domluva.

H2: 30 % respondentů se setkalo s násilím v rodině kamarádů.

H3: Respondenti považují fyzické tresty za nepřiměřené.

H4: Nepřiměřeným trestáním je ohroženo 1-2 % respondentů.

Dále byly stanoveny výzkumné otázky:

1. Jak jsou respondenti nejčastěji trestáni?
2. Za co jsou respondenti nejčastěji trestáni?
3. Komu by se respondenti svěřili, pokud by doma zažívali neúnosnou situaci?
4. Jak často považují respondenti trest za spravedlivý?

3.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR

Jako výzkumný soubor byl zvolen druhý stupeň základní školy, tedy šestá, sedmá, osmá a devátá třída.

Celkový počet respondentů je 150, návratnost dotazníků byla 129, což je 86 % z celkového počtu. Z toho je 83 dívek a 67 chlapců.

Počet žáků šesté třídy je 40.

Počet žáků sedmé třídy je 38.

Počet žáků osmé třídy je 33.

Počet žáků deváté třídy je 39.

Výzkum byl realizován s pomocí ředitelky školy, která dotazníky dětem předávala v rámci programu prevence, který byl náplní tohoto školního roku. Ředitelka projevila obavu, že pokud bych respondentům zadávala dotazníky já osobně, potřebovala bych svolení rodičů. Domnívala se, že by rodiče s výzkumem na dané téma nesouhlasili.

3.5 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU

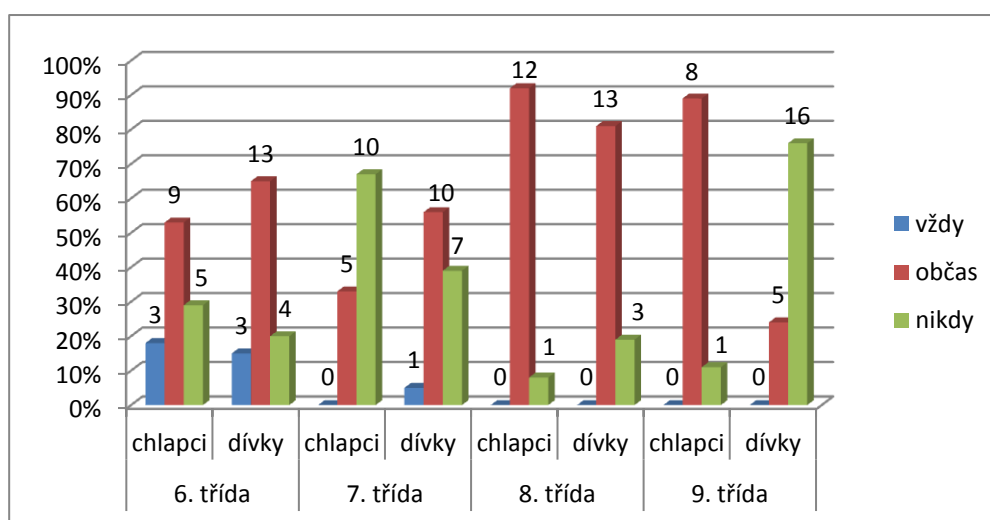
Dotazník byl vyhodnocen s ohledem na pohlaví respondentů, zaměřený na rozdíl mezi chlapci a děvčaty. Dále se zohledňovalo hledisko ročníku, který respondenti navštěvují.

1. Otázka: *Když dostaneš špatnou známku nebo zlobíš, tak ti rodiče slovně domluví:*

78%, 42 chlapců a 59%, 44 dívek uvedlo, že jim rodiče domluví vždy, což svědčí o zájmu rodičů o své děti.

2. Otázka: *Když zlobíš nebo dostaneš špatnou známku, tak dostaneš od rodičů zákaz PC, TV:*

Ve druhé otázce se věnují trestu zákazu PC, TV. Rozložení odpovědí je patrné z grafu:

Graf 1: četnost odpovědí na otázku č. 2

Do dotazníku jsem tuto otázku zařadila, protože vzrůstá závislost dětí na počítači, a tím pádem by mohli rodiče brát tento trest jako účinný výchovný prostředek. Nejčastější odpovědí bylo občas a to u 75 respondentů. Nejméně označovanou odpovědí bylo vždy, uvedlo ji pouze 7 respondentů, tedy 6% chlapců a 5% dívek.

3. *Otázka: Když zlobíš nebo dostaneš špatnou známku, tak dostaneš výprask páskem nebo vařečkou:*

Pro můj výzkum byla tato otázka jedním z ukazatelů, jestli probíhá násilí v rodině respondentů. Z dotazníků vyšlo, že rodiče děti na ZŠ v Městě Touškově výpraskem často netrestají. Respondenti uvedli, že rodičem uchylujícím se k tomuto trestu jsou spíše otcové.

Odpověď občas uvedlo 32 chlapců (59%) a 13 dívek (17%). Četnější odpovědí bylo nikdy a to u dívek, které uvedli, že výprask za špatnou známku nebo, když zlobí, nedostávají nikdy a to v 81%.

4. *Otázka: Když dostaneš špatnou známku nebo zlobíš, tak tě rodiče zamknou v pokoji:*

Tato otázka byla také jedním z ukazatelů násilí, však žádný z respondentů tento trest neuvedl.

5. *Otázka: Když dostaneš špatnou známku nebo zlobíš, dostaneš domácí vězení:*

Domácí vězení je častějším trestem rodičů, respondenti uváděli, že ho dostávají ve stejném poměru od matky, tak od otce. Překvapením byla odpověď chlapců osmého ročníku, kteří ve 13 případech uvedli, že domácí vězení nedostávají nikdy.

6. *Otázka: Když dostaneš špatnou známku nebo zlobíš, tak tě rodiče uráží a ponižují:*

Tato otázka byla zaměřena na psychické týrání. Vzešli zde zajímavé odpovědi, ponižovány a uráženy se cítí spíše dívky a to převážně vyšších ročníků, jako je osmá a devátá třída. 70% dívek, které uvedli, že jsou ponižovány, označily matku na rozdíl od chlapců, kteří uvedli, že je ponižuje a uráží především otec.

7. Otázka: *Když zlobíš nebo dostaneš špatnou známku, tak nedostaneš večeři.*

Odpírání jídla jako nástroj týrání neuvedl ani jeden respondent.

8. Otázka: *Když zlobíš nebo dostaneš špatnou známku, tak to rodiče zajímá:*

Tato otázka byla zaměřena na zanedbávání dětí. Respondenti uvedli, že se rodiče o ně zajímají. Jedinou výjimkou jsou žákyně devátého ročníku, kde dvě dívky uvádějí, že se o ně nezajímají rodiče vůbec.

Dívky častěji uvedli, že rodičem, který se o ně nezajímá, je otec.

Respondenti uvádějí, že se o jejich známky a chování zajímají rodiče téměř vždy a to celkem 35 chlapců (65%) a 51 dívek (68%).

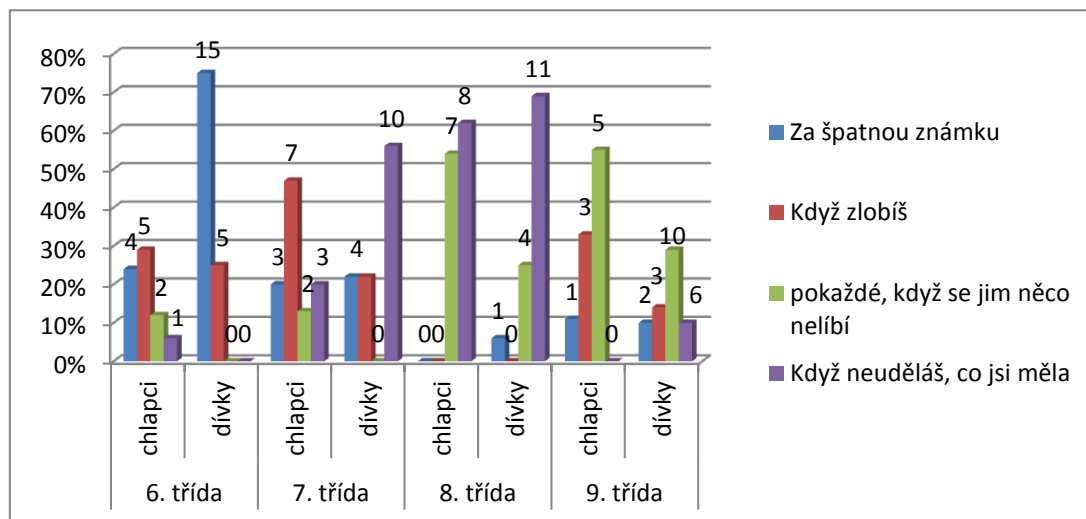
Po vyhodnocení první části dotazníku je možné si odpovědět na první výzkumnou otázku, jak jsou respondenti nejčastěji trestáni?

Respondenti jsou nejčastěji trestáni, za zlobení a špatné známky, slovní domluvou.

Tímto se potvrzuje první hypotéza, která předpokládá, že nejčastějším trestem bude slovní domluva.

9. Otázka: *Rodiče tě nejčastěji trestají:*

Z grafu jsou vidět velké rozdíly v trestech podle věku respondentů. Chlapci v 39% (21 respondentů) uvedli, že je rodiče trestají pokaždé, když se jim něco nelíbí, dívky tuto odpověď uvedli pouze v 13% (10 respondentů).

Graf 2: četnost odpovědí na otázku č. 9

to, za co jsou respondenti nejčastěji trestáni?

Nejčastější odpovědí bylo, když neuděláš, co jsi měl(a), a to celkem u 48 respondentů. Žáci šestého ročníku se cítí být nejčastěji trestáni za špatné známky, celkem 19 respondentů.

10. Otázka: *Už se ti někdy stalo, že jsi měla od výprasku modřiny:*

Na tuto otázku nikdo z respondentů neodpověděl, že má vždy modřiny po výprasku. Nejčastější odpovědí bylo nikdy a to 47 chlapců a 57 dívek.

Tato otázka souvisí otázkou číslo tři, respondenti, kteří uvedli, že občas dostávají doma výprask, tak také uváděli, že mají občas modřiny, což si myslím, že je ukazatelem nepřiměřeného trestání.

V průměru uváděli odpověď občas více dívky a to celkem 18 (24%) respondentů na rozdíl od chlapců, kteří tuto možnost označili pouze v 7 (13%) případech.

11. Otázka: *Bojíš se jít domů, když něco provedeš nebo dostaneš špatnou známku:*

15% chlapců (8 respondentů) a 11% dívek (8 respondentů) uvedlo, že když něco provedou nebo dostanou špatnou známku, tak se bojí jít domů. Kladnou odpověď nejčastěji uváděli žáci a žákyně IV. Ročníku.

Ke každé odpovědi byla uvedena ještě možnost vyjádřit se proč?

Nejčastější odpovědí bylo, že se bojí, protože dostanou domácí vězení nebo, že zklamou rodiče, což uváděli častěji dívky. Jedna dívka, že se bojí jít domů, protože má strach, co jí čeká doma za trest. Druhá dívka uvedla, že se bojí, protože zase dostane výprask, však na otázku číslo tři uvedla, že výprask dostává jen občas.

Chlapci jako důvod nejčastěji uváděli, že se bojí jít domů, protože ví, že je čeká trest jaký, ale neuvedli.

U odpovědi NE nejčastěji uvedli chlapci i dívky, že se nebojí, protože je rodiče netrestají, jen jim slovně domluví. Odpověď NE uvedlo v dotazníku celkem 109 respondentů.

4 respondenti na tuto otázku neuvedli žádnou odpověď.

12. Otázka: *Komu by ses svěřil(a), pokud by ses doma necítil(a) v bezpečí:*

Chlapci nejčastěji uváděli, že by se svěřili prarodičům a to v 46% tedy 25 respondentů, dívky nejvíce věří kamarádům a to celých 57% tedy 47 respondentů. Dívky také více než chlapci věří učitelům a sourozencům.

V odpovědích na tuto otázku jsou velice patrné rozdíly mezi chlapci a děvčaty, je patrný i rozdíl v důvěře podle věku respondentů.

V průměru žáci nejméně věří učitelům.

Je zajímavé, že chlapci z devátého ročníku nevěří svým kamarádům, možným vysvětlením je, že se bojí posměchu, protože chlapci tohoto věku bývají často necitliví k problémům vrstevníků.

13. *Otázka: Jak bys řešil(a), kdybys doma zažíval(a) neúnosnou situaci (bylo možné zaškrtnout více odpovědí):*

Respondenti by nejčastěji řešili neúnosnou situaci doma pouze svěřením se kamarádovi. Celkem 19%, 10 chlapců a 24%, 18 dívek by se svěřilo na Lince bezpečí, celkem 28 respondentů. Pouze 7% chlapců a 1% dívek by zavolalo na Policii, celkem 5 respondentů.

Jako odpověď něco jiného nejčastěji uváděli, že by vyhledali buďto odbornou pomoc nebo by se obrátili na prarodiče. Jeden chlapec uvedl, že pokud by se ocitl v takové situaci, tak by si jí vyřešil sám. Jeden respondent uvedl, že by takovou situaci ignoroval a neřešil ji.

Z této otázky jsem vyvodila, že by nejčastěji vyhledávali pomoc v rodině a u kamarádů. U žáků šestého ročníku je patrná také důvěra v instituce, která u starších žáků chybí.

Z této otázky je patrná odpověď na další výzkumnou otázku, a to komu by se respondenti svěřili, pokud by doma zažívali neúnosnou situaci?

Z odpovědí vyplývá, že chlapci nejvíce věří prarodičům a s nimi by také řešili, pokud by doma nebylo něco v pořádku, na rozdíl od dívek, které dávají přednost kamarádkám.

14. *Otázka: Svěřil(a) se ti někdy kamarád/kamarádka, že je doma nepřiměřeně trestán(a):*

Celkem 32%, 24 dívek a 7%, 4 chlapci uvedli, že se jim někdy kamarád nebo kamarádka svěřili, že jsou doma nepřiměřeně trestáni.

Je to velké procento, i když se může jednat o subjektivní pocit, tak je to přesto důkazem, že se respondenti s násilím setkávají.

Odpověďmi na tuto otázku se také potvrzuje otázka předchozí a to, že dívky si nejvíce věří mezi sebou a svěřují se navzájem.

Hypotéza číslo dvě předpokládá, že 30% respondentů se setkala s násilím v rodině u kamarádů.

Tato hypotéza se vyvrátila, protože z celkového počtu respondentů na otázku 14 odpovědělo kladně celkem 28 respondentů, což je 22%.

15. Otázka: *Řekl(a) bys někomu, pokud by se tvůj kamarád/kamarádka necítila doma v bezpečí a byl(a) by tam nějakým způsobem ohrožen(a):*

Dívky, 55%, 41 respondentů, nejčastěji uváděli, že by se svěřili a snažili se kamarádce pomoci, ale jen v případě, že by s tím kamarádka souhlasila. Jako osobu, které by se v tomto případě svěřily, uváděly své rodiče nebo babičku.

Chlapci se ztotožnili s názorem, že by to nikomu neřekli, protože to si musí každý vyřešit sám, kde odpověď NE označilo celkem 93% chlapců, tedy 50 respondentů z 54.

16. Otázka: *Které z uvedených trestů považuješ za přiměřené:*

Z této otázky vyplynulo, že jako přiměřený trest považují chlapci i dívky 100% slovní domluvu.

Pouze 5 respondentů ze 129 uvedlo, že považuje výprask jako přiměřený trest, tuto odpověď uvedli stejní žáci, kteří odpověděli, že se bojí jít domů, pokud něco provedou, a kteří uvedli možnost, že mají po výprasku občas modřiny.

Žáci také akceptují jako trest zákaz TV, PC, domácí vězení, domácí práce a odebrání kapesného, do závorčky my však psali, že by souhlasili s odebráním pouze části nebo poloviny z celkového kapesného.

Zajímavé je, že žádný respondent neuvedl jako přiměřený trest – žádný trest.

Hypotéza číslo tři, respondenti považují fyzické tresty za nepřiměřené, se potvrdila pouze z části, protože celkem 41% chlapců a 23% dívek považuje facku jako přiměřený trest, dále 4% chlapců a stejné procento dívek považuje výprask jako přiměřený trest.

Respondenti absolutně považují za nepřiměřený trest nadávky, zbití, vyhrožování, zamykání doma a odpírání jídla.

17. Otázka: *Považuješ tresty svých rodičů za spravedlivé:*

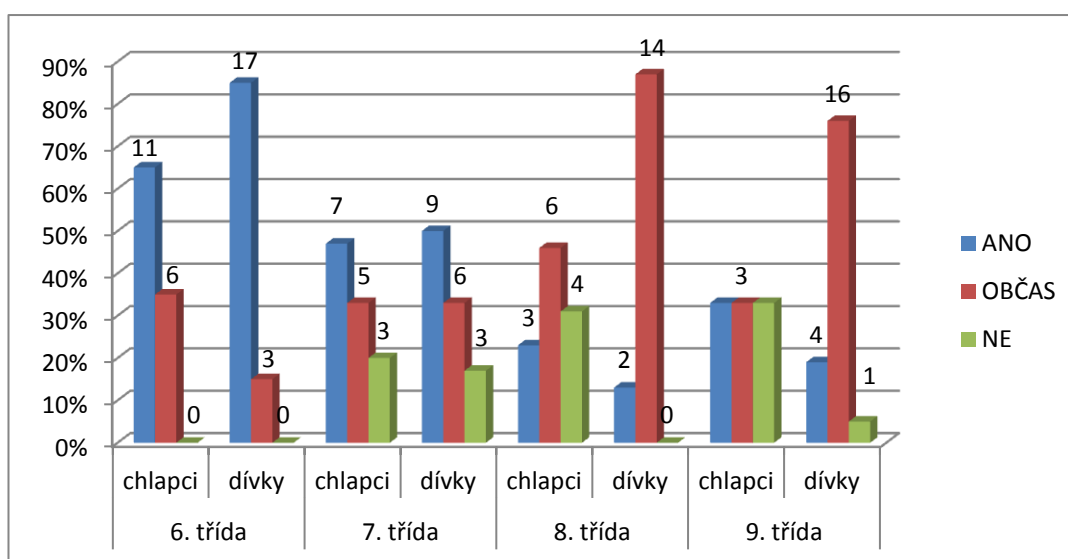
Celkem 44% chlapců a 42% dívek považuje tresty od rodičů za spravedlivé.

Celkem 37% chlapců a 32% dívek považuje tresty od rodičů spravedlivé jenom občas.

Celkem 19% chlapců a 25% dívek nepovažuje tresty od rodičů za spravedlivé nikdy.

Z odpovědí je patrný i rozdíl odpovědí podle věku respondentů. Žáci šestého ročníku v ani jedné odpovědi neuvodili, že by tresty považovali za nespravedlivé. Na rozdíl od žáků osmého a devátého, kteří nespravedlnost trestů uváděli častěji.

Počty jednotlivých odpovědí jsou dobře patrné z grafu:

Graf 3: četnost odpovědí na otázku č. 17

Z vyhodnocení vyplynula odpověď na poslední výzkumnou otázku, jak často považují respondenti tresty za spravedlivé?

Jednoznačnou odpovědí je občas a to celkem zodpovědělo 61 respondentů, 47 % z celkového počtu respondentů.

3.6 SHRNUÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI PRÁCE

Po vyhodnocení všech otázek dotazníku je možné si zodpovědět poslední stanovenou hypotézu a to, že nepřiměřeným trestáním je ohroženo 1-2% respondentů.

Odpověď byla stanovena po vyhodnocení klíčových otázek, jako byla otázka číslo tři, otázka číslo šest, otázka číslo devět, číslo deset a číslo jedenáct.

Na tyto otázky respondenti uvedli odpovědi, že občas dostanou výprask, když zlobí nebo přinesou špatnou známku. Občas je rodiče urážejí a ponižují, dále uvedli, že je rodiče trestají pokaždé, když se jim něco nelíbí a po výprasku mají občas modřiny. Na otázku číslo jedenáct uvedli, že se bojí jít domů, pokud něco provedou, zdůvodněné tím, že mají strach z výprasku nebo z toho, co jim rodiče udělají.

Z odpovědí na tyto klíčové otázky vyplynulo, že dva respondenti jsou ohroženi nepřiměřeným trestáním, což činí 1,6% z celkového počtu respondentů. Hypotéza se tedy potvrdila.

Z odpovědí také vyplynulo, že rodičem, který trestá bává častěji otec než matka.

Výsledky výzkumu jsem konzultovala s ředitelkou školy, která uvedla, že se spíše setkává s nezájmem rodičů o prospěch a chování žáků a případné nedostatky přisuzují škole. Sdělila mi, že jsou seznámeni s jedním případem domácího násilí, který v současnosti řeší v součinnosti s rodinou a OSPODem.

Realizaci výzkumu velmi napomohl program prevence, který v letošním roce probíhal na Základní škole v Městě Touškově. Jednalo se o program prevence proti sociálně patologickým jevům mezi, které domácí násilí jednoznačně patří. Respondenti byli ochotni zúčastnit se výzkumu jako součásti výuky a dotazníky vyplňovali pečlivě.

Grafy umožňující přehled odpovědí u jednotlivých otázek výzkumu jsou umístěny v příloze práce.

4 ZÁVĚR

V práci jsem se zabývala problematikou domácího násilí. V teoretické části jsem se zaměřila na domácí násilí u dětí, protože se tím zabývá i moje výzkumná část. Snažila jsem se toto téma stručně shrnout. Jako úvod jsem zvolila několik informací o rodině, protože rodina je místem, kde vzniká domácí násilí. Hlavními kapitolami práce jsou kapitola věnující se domácímu násilí všeobecně a kapitola pojednávající o syndromu CAN. Zařadila jsem zde i kapitolu Sociální práce s rodinami, se seznamem služeb poskytovaných na území města Plzně. V závěru teoretické části jsem se stručně věnovala terapii zanedbávaných a týraných dětí.

V praktické části jsem se věnovala vyhodnocení výzkumu, který jsem realizovala na II. Stupni Základní Školy v Městě Touškově. Jako výzkumnou metodu jsem zvolila dotazník, který zahrnoval 17 otázek s uzavřenými a polozavřenými odpověďmi.

Získaná data jsem převedla do přehledných grafů. Cílem mého výzkumu bylo zjistit, zda jsou někteří žáci ohroženi domácím násilím a jak jsou nejčastěji trestáni. Po analýze odpovědí jsem zjistila, že 1,6% respondentů je ohroženo nepřiměřenými tresty v rodině. Nejčastějším trestem v rodinách respondentů je za zlobení či špatnou známku slovní domluva.

Svoji práci bych v praxi použila pro širokou veřejnost, pro sociální pracovníky i pro učitele, protože si myslím, že je důležité, aby se zvyšovalo podvědomí lidí o této problematice, a tím se napomohlo odhalování více případů.

5 SEZNAM LITERATURY

1. ELLIOT, Julian a Maurice PLACE. *Dítě v nesnázích: prevence, příčiny, terapie*. 1. Vyd. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0182.
2. GAVORA, Peter. *Výzkumné metody v pedagogice*. Brno: Paido, 1996. ISBN 80-85931-15-X.
3. HOSKOVCOVÁ, Simona. *Psychosociální intervence*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1626-1.
4. MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. Vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.
5. PRUNER, Pavel, Jana MIŇHOVÁ a Alena KUBÍKOVÁ. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie pro učitele*. 3 nezm. Vyd. Plzeň: Pedagogická fakulta Západočeské univerzity, 1996. ISBN 80-7043-204-7.
6. SKALKOVÁ, Jarmila. *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*. 1. Vyd. Praha: SPN, 1983.
7. ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí*. 1. Vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-680-2.
8. VANÍČKOVÁ, Eva. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7184-008-4.
9. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3 rozš. a přeprac. Vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.

6 SEZNAM ZDROJŮ

[1] Nicm. *Národní informační centrum pro mládež* [online]. 2006, 2009,2010 [cit. 2012-06-11]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/syndrom-can>

[2] *Stop násilí* [online]. 2007 [cit. 2012-06-11]. Dostupné z: <http://www.stopnasili.cz/verejnost/deti-svedci-domaciho-nasili.html>

7 RESUMÉ

In my work I deal with the issue of domestic violence. In the theoretical part, I focus on domestic violence in children, because it deals with part of my research. I tried to summarize this topic. As an introduction I chose some information about the family because the family is a place where there is domestic violence. The main chapters are devoted to domestic violence in general and the chapter dealing with the syndrome CAN. I have included here a chapter about social work with families, with a list of services in the city of Pilsen. In conclusion, the theoretical part is devoted to a treatment of abused and neglected children. In the practical section is devoted to the evaluation of research. I realized it on the II. Grade of Primary schools in the City Touškov. As an experimental method is the questionnaire, which included 17 questions with closed answers.

In the questionnaire, I found the answer to the hypothesis. The first hypothesis was confirmed. The second hypothesis wasn't confirmed and the third hypothesis was only partially confirmed. The fourth hypothesis was found that 1.6% of respondents are at risk of disproportionate punishment.

9 PŘÍLOHY

A - Dotazník

B - Grafy k praktické části práce

A - Dotazník

Pohlaví: Chlapec Dívka
Ročník: VI VII VIII IX

1. Když dostaneš špatnou známku nebo zlobíš, tak ti rodiče slovně domluví:
 - Vždy – od matky x od otce
 - Občas – od matky x od otce
 - Nikdy – od matky x od otce

2. Když zlobíš nebo dostaneš špatnou známku, tak dostaneš od rodičů zákaz TV, PC:
 - Vždy – od matky x od otce
 - Občas – od matky x od otce
 - Nikdy – od matky x od otce

3. Když zlobíš nebo dostaneš špatnou známku, tak dostaneš výprask páskem nebo vařečkou:
 - Vždy – od matky x od otce
 - Občas – od matky x od otce
 - Nikdy – od matky x od otce

4. Když dostaneš špatnou známku nebo zlobíš, tak tě rodiče zamknou v pokoji:
 - Vždy – od matky x od otce
 - Občas – od matky x od otce
 - Nikdy – od matky x od otce

5. Když dostaneš špatnou známku nebo zlobíš, tak dostaneš domácí vezení:
 - Vždy – od matky x od otce
 - Občas – od matky x od otce
 - Nikdy – od matky x od otce

6. Když zlobíš nebo dostaneš špatnou známku, tak tě rodiče uráží nebo ponižují:
 - Vždy – matka x otec
 - Občas – matka x otec
 - Nikdy – matka x otec

7. Když zlobíš nebo dostaneš špatnou známku, tak nedostaneš večeri:
 - Vždy – od matky x od otce
 - Občas – od matky x od otce
 - Nikdy – od matky x od otce

8. Když zlobíš nebo dostaneš špatnou známku, tak to rodiče zajímá:
- Vždy – ze strany matky x ze strany otce
 - Občas – ze strany matky x ze strany otce
 - Nikdy – ze strany matky x ze strany otce
9. Rodiče tě nejčastěji trestají:
- Když přineseš špatnou známku
 - Když zlobíš
 - Pokaždé když se jim něco nelíbí
 - Když neuděláš, co si měl(a)
 - Něco jiného, za co?.....
10. Už se ti někdy stalo, že jsi měl(a) po výprasku modřiny?
- Vždy
 - Občas
 - Nikdy
11. Bojíš se jít domů, když něco provedeš nebo dostaneš špatnou známku?
- Ano, proč?.....
 - Ne, proč?.....
12. Komu by ses svěřil(a), pokud by ses doma necítil(a) v bezpečí?
- Sourozenci
 - Kamarádovi
 - Prarodičům
 - Učitelé
 -
13. Jak by si řešil(a), kdybys doma zažíval(a) neúnosnou situaci? (je možné zaškrtnout více odpovědí)
- Kontaktoval(a) bych policii
 - Svěřil(a) bych se ve škole
 - Útěkem z domova
 - Zavolal(a) bych na linku bezpečí
 - Svěřil(a) bych se kamarádovi/kamarádce
 - Něco jiného, co?.....
14. Svěřil(a) se tobě někdy kamarád/kamarádka, že je doma nepřiměřeně trestán(a)?
- Ano
 - Ne

15. Řekl(a) bys někomu pokud by se tvůj kamarád/kamarádka necítil doma v bezpečí a byl(a) by tam nějakým způsobem ohrožen(a)?

- Ano, komu?.....
- Ne

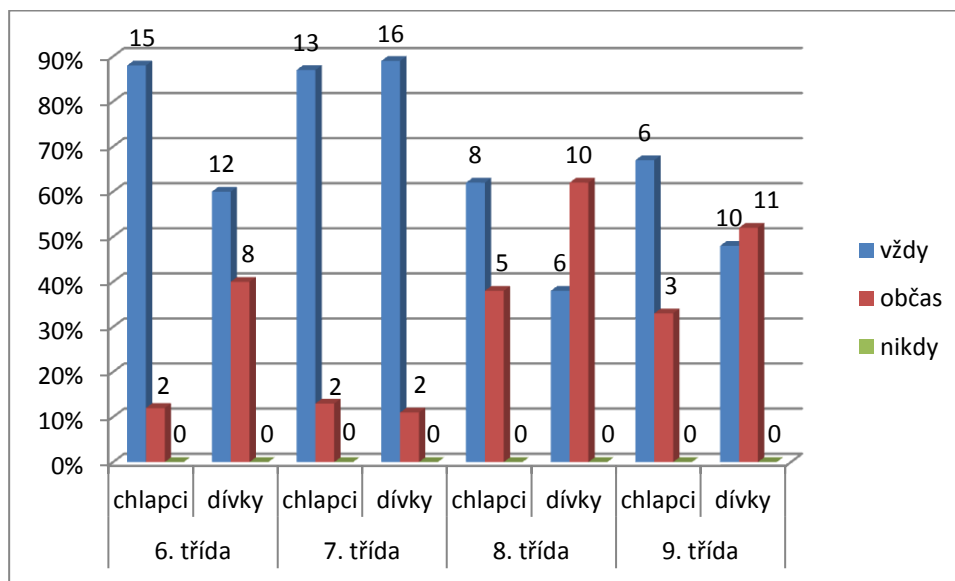
16. Které z uvedených trestů považuješ za přiměřené?

- facka
- slovní domluva
- výprask
- nadávky
- zakazování kamarádů
- vyhrožování
- domácí vězení
- zákaz PC, TV
- zbití
- dělat doma veškeré domácí práce
- zamykání doma
- odpírání jídla
- odebrání kapesného
- když přijdeš domů pozdě, tak už nedostaneš večeři
- domácí práce (např. týden vynášet koš, mýt nádobí apod.)
- žádný trest – lhostejnost rodičů

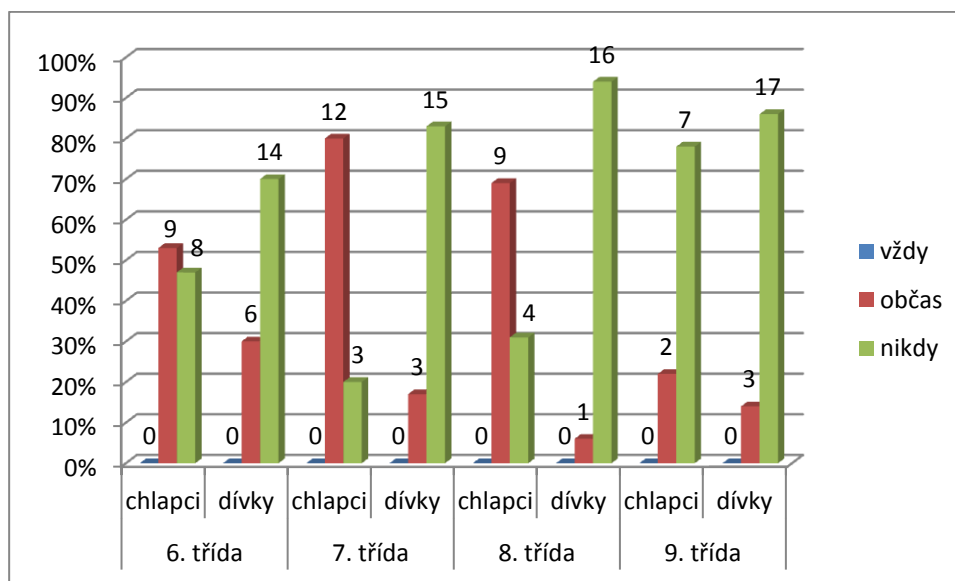
17. Považuješ tresty svých rodičů za spravedlivé?

- Ano
- Občas
- Ne

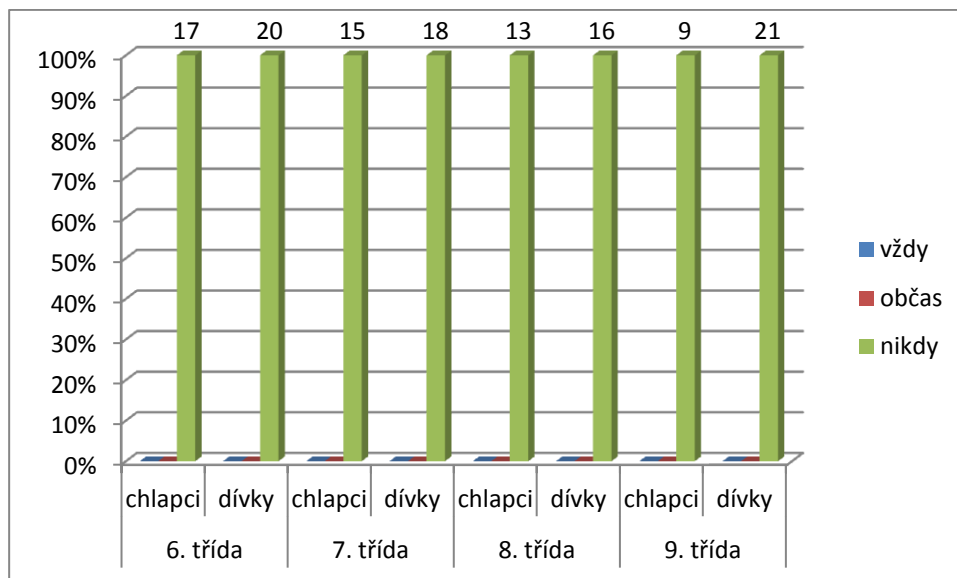
B - Grafy:

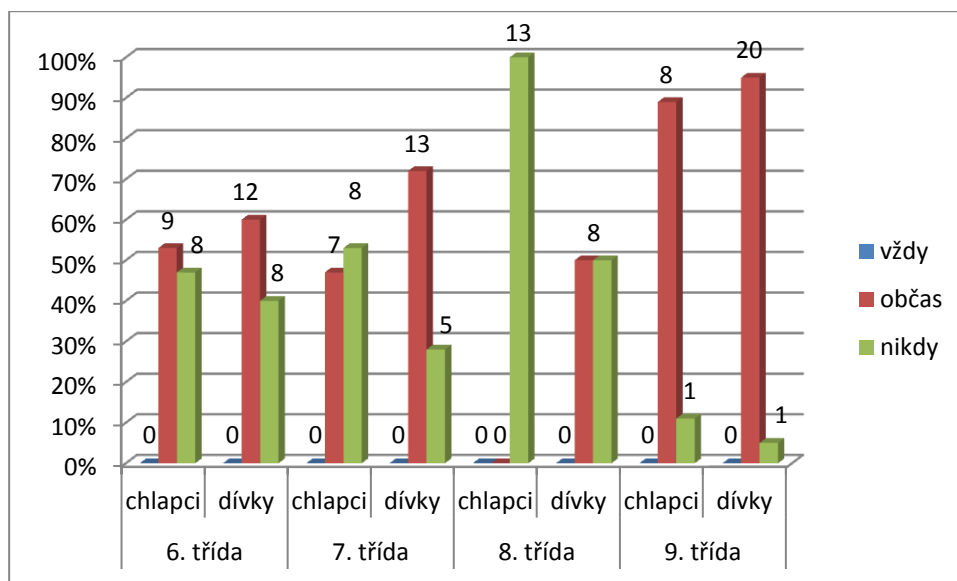
Graf 4: četnost odpovědí na otázku č. 1

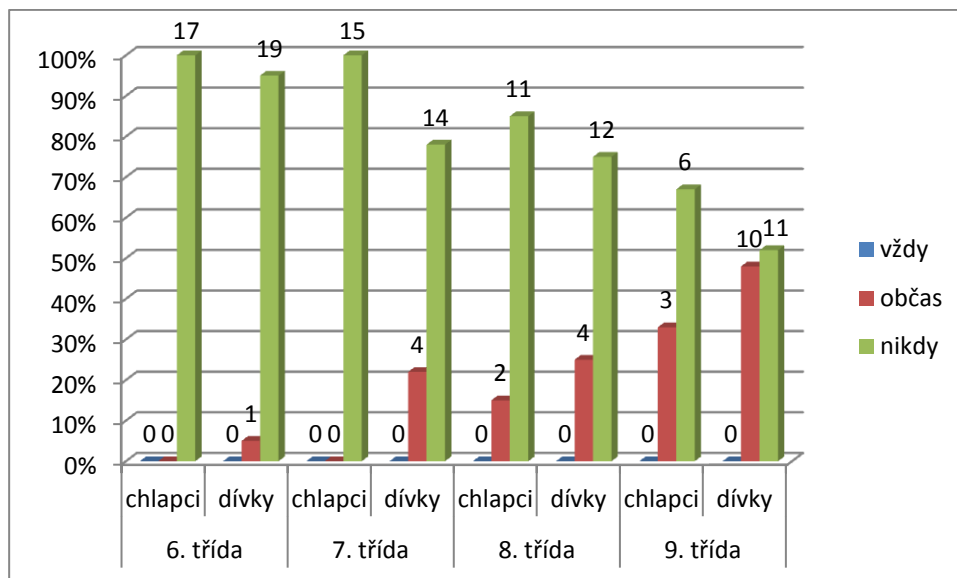
Graf 5: četnost odpovědí na otázku č. 3

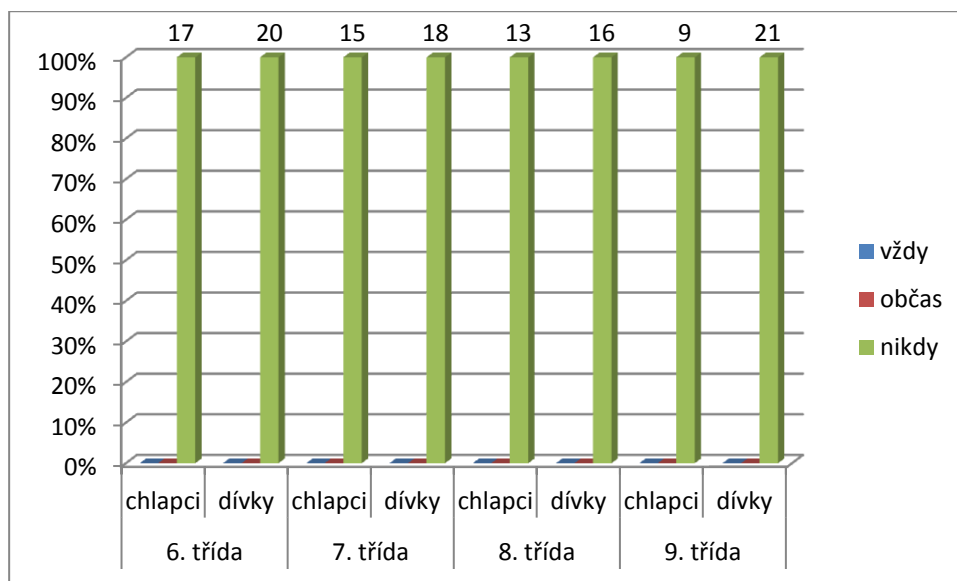
Graf 6: četnost odpovědí na otázku č. 4

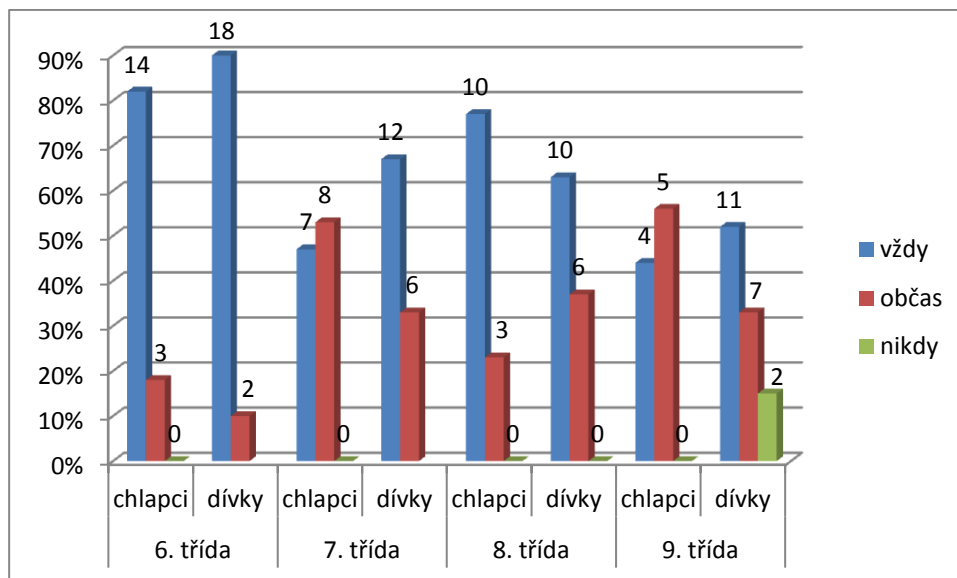
Graf 7: četnost odpovědí na otázku č. 5

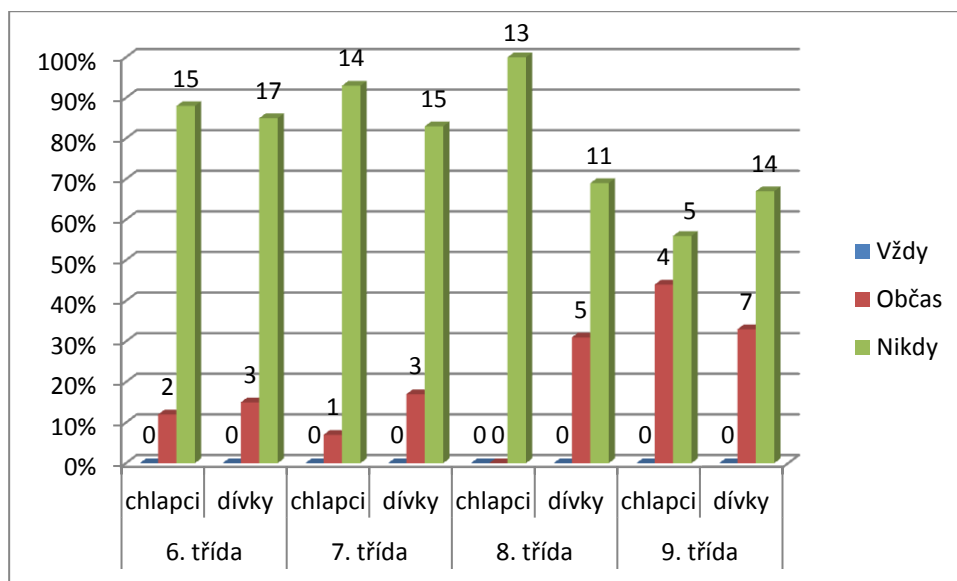
Graf 8: četnost odpovědí na otázku č. 6

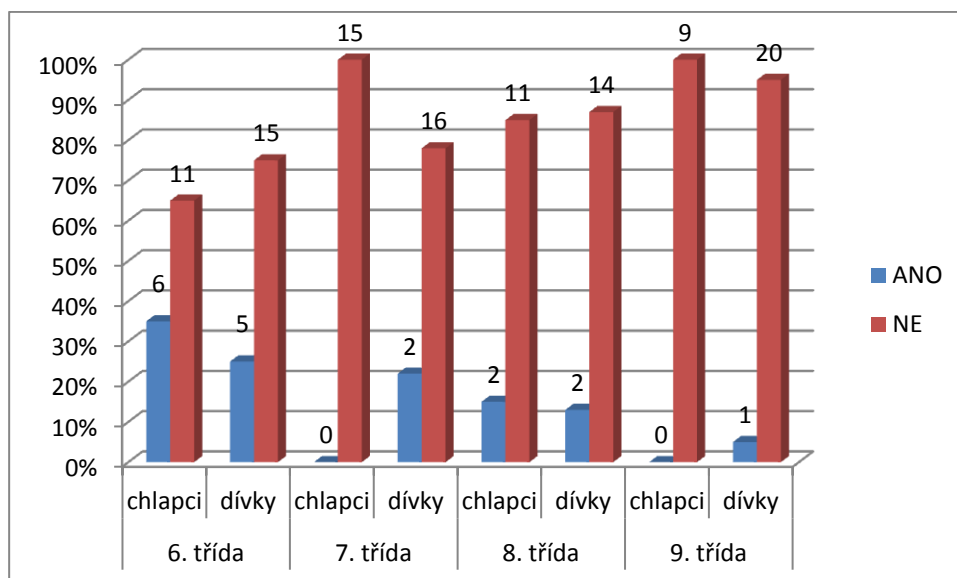
Graf 9: četnost odpovědí na otázku č. 7

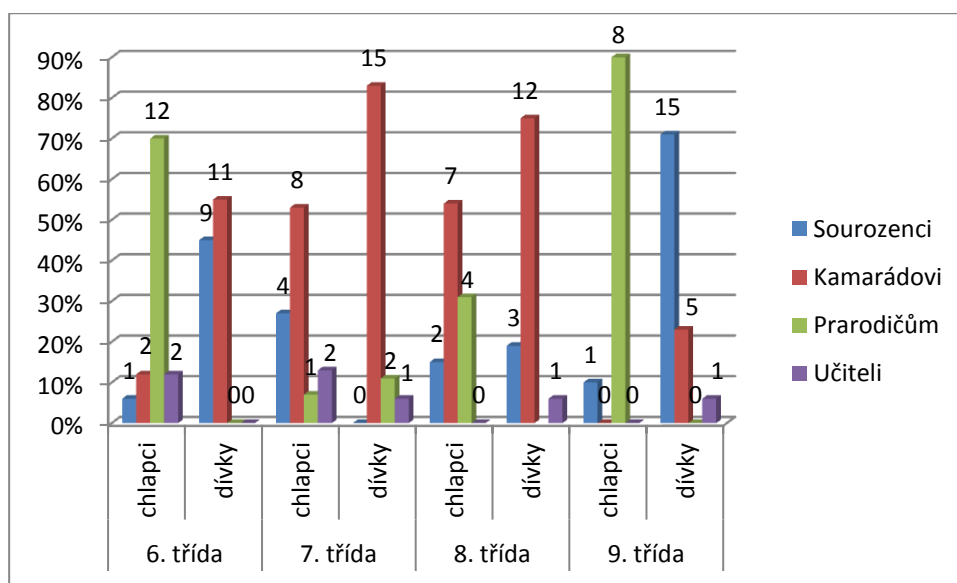
Graf 10: četnost odpovědí na otázku č. 8

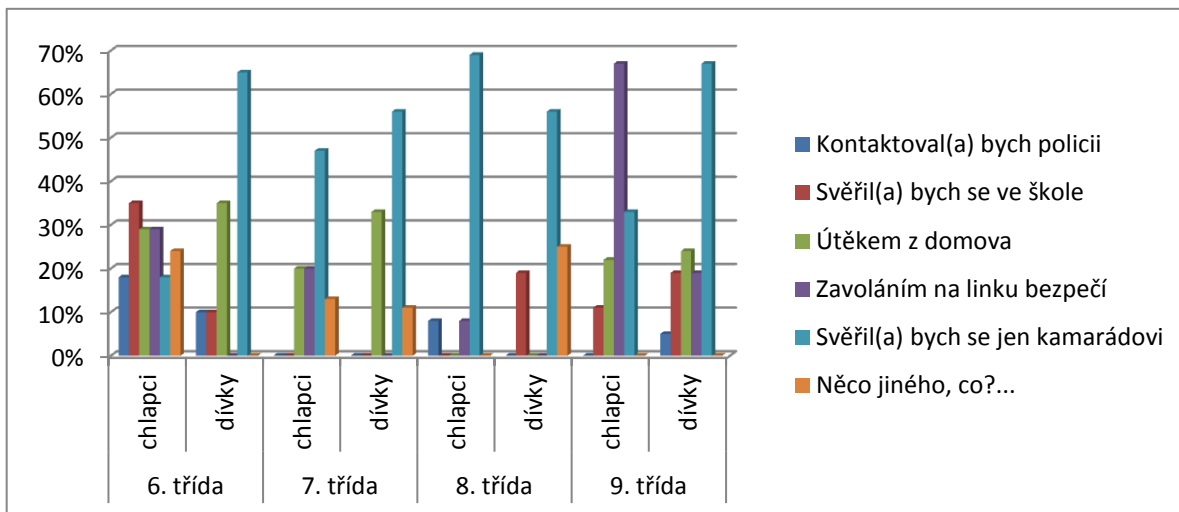
Graf 11: četnost odpovědí na otázku č. 10

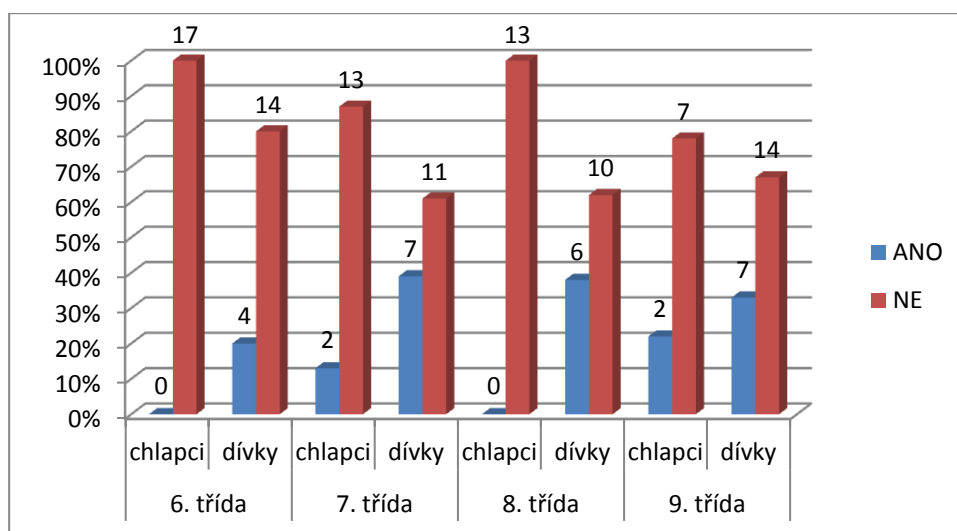
Graf 12: četnost odpovědí na otázku č. 11

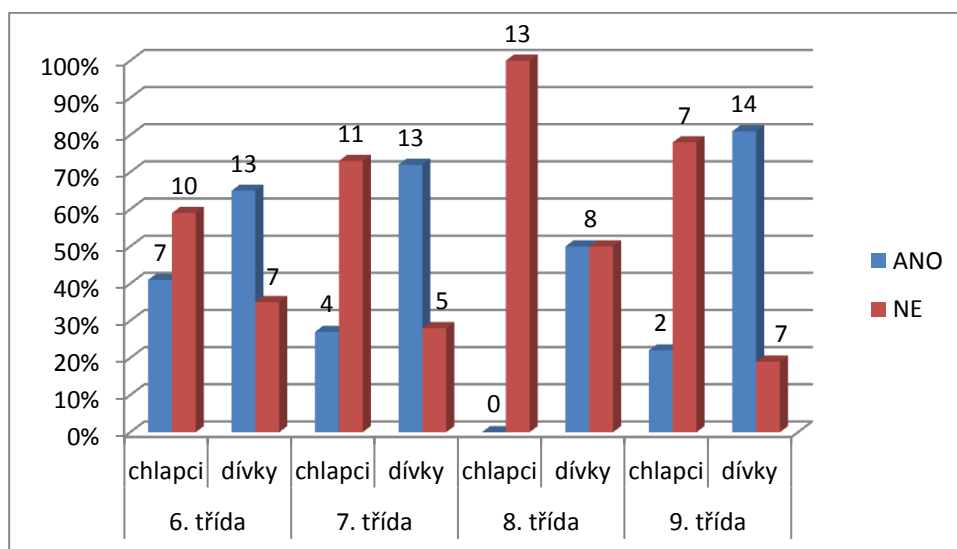
Graf 13: četnost odpovědí na otázku č. 12

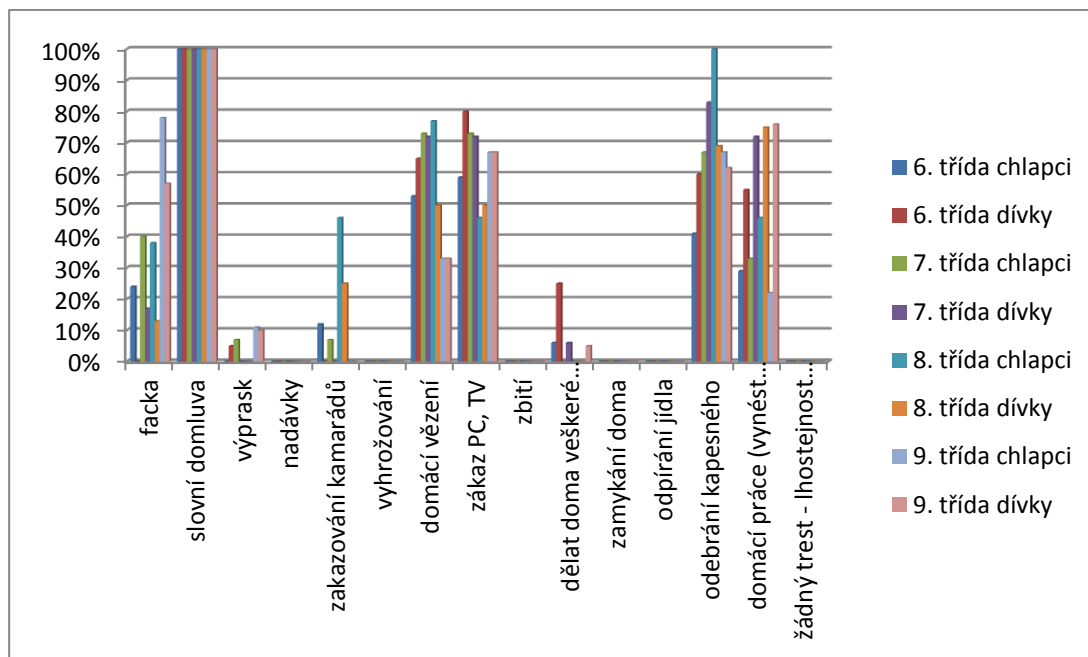
Graf 14: četnost odpovědí na otázku č. 13

Graf 15: četnost odpovědí na otázku č. 14

Graf 16: četnost odpovědí na otázku č. 15

Graf 17: četnost odpovědí na otázku č. 16